

BARTÓK BÉLA
1881-1945

A leica és a hangosított változat közös szövegkönyve

Kiadja
a Magyar Diafilmgyártó Vállalat
Budapest, 1982

A filmet összeállította és szerkesztette: Tóth Erzsébet
Szakértőként közreműködött: Lukin László
Lektorok: Kontra István, Szőnyi Erzsébet
és Bónis Ferenc

1. Bartók Béla portréja

2. A budapesti búcsúkoncert

Születtem 1881. március 25-én Nagyszentmiklóson, Torontál megyében, és 6 éves koromban kezdtem zongorázni tanulni édesanyámtól.

(*Önéletrajz, 1923.*)

3. Bartók édesanyja

Bartókban, e pedagógusgyerekekben a becsvágy és kötelességteljesítés majdnem azonos dolog volt. Tehetsége — mint a legtöbb muzsikustehetség — már gyermekkorában jelentkezett, s tanítónő anyját erejét meghaladó teljesítményre, fiát pedig a várakozások kielégítésére ösztönözte.

(*Németh László: Bartók és a XIX. századi zene*)

4. Az első kompozíció

Apám... földműves iskolai igazgató volt — maga is szerette a zenét, maga is szerzett zeneműveket, anyám szívesen zongorázott. Mindketten biztattak... Az első kotta. Ötödik születésnapomra kaptam.

(*Kosztolányi Dezső: Bartók Béla interjú, Pesti Hírlap, 1925.*)

5. Pozsony

A családban kötelező jó modorban már eleve ott van a fegyelmezett élet, az eminens szorgalomban: a későbbi kitartás, Pozsony művelt levegőjében s a zene nemzetköziségében: a provincializmus ösztönös kerülése — megannyi tudós erény.

(Németh László: Bartók és a XIX. századi zene)

6. A tizennégy esztendőös Bartók, hűgával (Pozsony, 1895)

A törekeny fiút, akit csak külföldi utak mentenek meg a tüdővész haláltól, fizikuma is visszafogja minden duhajságtól: szenvedélye befelé nő, s kifele, mulatságul, a természet szeretete marad meg.

(Németh László: Bartók és a XIX. századi zene)

Budapest 1900 körül

... 1899 január hóban utaztunk Pestre Thomán tanárhoz, az roppant meg volt elégedve játékával, azt mondta felvételi nélkül fogják felvenni az akadémiára, azután átadott néhány igen elismerő sort Koessler tanárhoz, hogy az szerzeményeit nézné meg. Mindenhol fényes eredmény volt.

(Édesanyja, unokájának)

8. Részlet tanára, Thomán István naplójából

A XIX. századi zene természetesen utolsó, nagy hullámaival, Brahmszal és Wagnerral ért el őhozzá is.

(Németh László: Bartók és a XIX. századi zene)

9. Richard Strauss

A fiatal művész a XIX. század romantikájából egy más, XX. századi „romantika” felé vezető utat érezhetett meg Richard Straussban; a későbbi „tudós” tettvágyát pedig az új hangszerelés, az összhangzattan új erjedése ragadhata meg.

(Németh László: Bartók és a XIX. századi zene)

10. Liszt Ferenc — Lenbach festménye

Bartók viszonyát a XIX. századi zenéhez azonban mégis a másik élmény, Liszt felfedezése határozza meg. Miközben Liszt zenéjében a korszerű, felületes, s a továbbmutató elemet szétválasztotta, voltaképp a XIX. századi zenével szemben végezte el ösztönei s értelme bírálataát; kidobva ami bombaszt, dagály és rögtönzés, továbbvíve azt, amit igaznak, lényegesnek érez, s ami előre mutat.

(*Németh László: Bartók és a XIX. századi zene*)

11. A Kossuth szimfóniai költemény bemutató plakátja

Gimnazista korunkban elrendelték, hogy március 15. helyett április 11-ét kell megünnepelni, tehát a törvények szentesítésének napját. Ez volt a Kossuth szimfónia talaja. Zenében nem lehet politikai pártállást kifejezni, de igenis lehetett megéreztetni a szabadságharc dinamikáját. Ez a zene akkor világos politikai állásfoglalást jelentett.

(*Kodály Zoltán: Bartók Béla az ember, 1946.*)

12. A Kossuth szimfónia szerzője

A Kossuth szimfónia a magyar zeneművészet történelmének legnagyobb kultúrjegye a Bánk bán előadása óta. Amit Erkel Ferenc tett az opera terén, azt teszi most Bartók a szimfonikus költemény formájában, melyet arról a magas színvonalról emel tovább, amelyen azt Liszt Ferenc a „Hungáriá”-val és a „Hunok csatájá”-val elhagyta.

(*Kacsóh Pongrác, Zenevilág, 1904.*)

13. Tekerőlanton játszik

Fölsímszemtem, hogy a tévesen népdaloknak ismert magyar dallamok — melyek a valóságban többé-kevésbé triviális népies műdalok — kevés érdekességet nyújtanak, és így 1905-ben hozzáfogtam a mindaddig teljesen ismeretlen magyar parasztzene föl kutatásához.

(*Önéletrajz, 1923.*)

14. Kodály Zoltánnal 1908-ban

E munkámban nagy szerencsémre kiváló zenész-munkatársat találtam Kodály Zoltán személyében, aki kitűnő érzéssel és ítélőképességgel nemegy megbecsülhetetlen útrmutatást és tanácsot adott számomra a zene minden területén.

(*Önéletrajz, 1923.*)

15. Népdalgyűjtő úton Erdélyben, 1907-ben

A mi korunkban az egymáshoz legtávolabb fekvő földrajzi területeken ugyanazok az áramlatok jelentkeznek; itt is, ott is egy friss, az utolsó évszázadok alkotásai által nem befolyásolt parasztzene elemeivel akarjuk a műzenét életteljesebbé tenni.

(*Önéletrajz, 1923.*)

16. Törökországi népdalgyűjtő úton

A legnyomorúságosabb falvakban, a legprimitívebb viszonyok között kellett élnünk, azon kellett igyekeznünk, hogy megnyerjük a parasztok barátságát és bizalmát. Mégis elmondhatom, hogy ezen a téren kifejtett fáradtságos munkánk nagyobb örömet szerzett minden másnál.

(*Bartók: Magyar népzene és új magyar zene, 1928.*)

17. 1907-ben szlovák népdalt gyűjt Nyitra megyében

Mit talált falun, amit mindennél többre tartott? Megtalálta először is sajátmaga ösztönzését. Egy ismeretlen világot, egy rég elmúltnak vélt magyarságot teljes vírágzásban: ez elegendő volt arra, hogy a magyar nép jövőjébe vetett hite megújuljon.

(*Kodály Zoltán: Bartók Béla az ember, 1946.*)

18. Kotta (Kis Kece lányom)

...ahogy Bartók a gyermekhez fordul, abban nincs semmi a „pedagógus” fontoskodásából, vagy a magát

gyermekké álcázó felnőtt selypítéséből. Nem „száll le” a gyermekhez, úgy nézi, mint embertársát. Ahogyan csak az láthatja, akiben fehér hajjal is épségben maradt a gyermek.

(Kodály Zoltán *Bartók gyermekkarairól*)

19. A gyermekeknek címlapja

A magyar gyermek még nem tudja, hogy életre kiható ajándékot kapott 1936 karácsonyán. De tudják mindazok, akik a magyar gyermeket olyan világba akarják elvezetni, ahol tisztább a levegő, kékebb az ég, melegebb a nap.

(Kodály Zoltán *Bartók gyermekkarairól*)

20. Kotta az Egyeneműkarokból

— Ne menj el —

Jó magyarjainknak persze ez nem való. Ezek irtóznak minden komoly dologtól. Sokkal jobban ízlik nekik a megszokott cigányos slendrián, amelytől minden zenész és minden művelt külföldi világgá fut.

(*Bartók levele húgának Elzának, 1904.*)

21. Népdalgyűjtő útjainak térképe

Kezdetől fogva tisztában volt vele, hogy a szomszéd népek zenéjének ismerete nélkül a magyart sem ismerhetjük igazán. Mire levetette a magyar ruhát, az akkori közhangulatban gyökerező, kezdeti szűk nacionalizmus nagy látókörű internacionalizmussá szélesedett anélkül, hogy magyarsága csorbát szenvedett volna.

(Kodály Zoltán: *A folklorista Bartók, 1950.*)

22. A nomád Kumarli törzs tagjaival

Kőrösfői lányok,	egy nyelven szól az
mármarosai románok,	mind, magyarul, románul,
sátron sívó arabok,	s ki más értené, ha
kunyhón tengő törökök:	nem Bartók tanár úr?!
hogy a nóta régi	
s hogy mindig új: így örök —	

(*Szilágyi Domokos: Bartók Amerikában*)

23. Szervátiusz Jenő: A fából faragott királyfi

Ugyanaz a hallgatóság, amely a régi Bartókot tetszésével halmozta el, egyszerre elhallgatott, a kritika abban, amit én megtisztulásnak éreztem, tévutakra jutást, pathológiát, különködést konstatált.

(Reinitz Béla, *Népszava*, 1917.)

24. Az ősbemutató színlapja

Egy láthatatlan roppant mérleg ingott még erre és arra, mint valami belső vívódásban, néma harc folyt a nézőtéren. Aztán a karzaton robbant ki az extatikus taps és ujjongás és mint a lavina szakadt le a páholyokra és a földszintre, és magával sodorta a sajtósöpredéket is. Sok kritikát kellett azon az éjszakán átírni.

(Balázs Béla *visszaemlékezése a Fából faragott királyfi bemutatójáról*)

25. Szervátiusz Jenő: A kékszakállú herceg

Az új magyar zenéből egy más, mélyebb gyökerű, elhasználatlan magyarság szüzi, tiszta levegője árad, olyan, mint a székely fenyveseké, amelyek közé szorultan megmaradt valami egy valamikor országot átfogó, monumentális erejű élet-áradatból. Ennek csíráin nőtt nagyra, egy egészen rendkívüli alkotóerő vulkanikus munkájában Bartók zenéje.

(Kodály Zoltán: *Bartók Béla operája. Nyugat*, 1918.)

26. A II. vonósnégyes első bécsi előadása

Mint zeneszerzőt, a forradalom éve emeli fel, mint zongoraművészt, az ellenforradalom éve taszítja ki... az európai zeneéletbe.

(Szabolcsi Bence: *A csodálatos mandarin*)

27. Az Allegro Barbaro első kiadásának címlapja

Az új politikai határok a tudományos munkát fenyegetik; Bartók kivándorlásra kezd gondolni. Sokat javít helyzetén a külföld megújuló érdeklődése. 1918 óta

bécsi kiadója van, az *Universal Edition*; 1920-ban újra megkezdi európai hangversenykörútjait, 1922-ben Londonban és Párizsban komoly ünnepeztetésben részesül.
(Szabolcsi Bence: *Bartók Béla élete*, 1955.)

28. BBC — koncertközvetítés

1925-ben a III. vonósnégyes a philadelphiai Musical Found Society pályadíját nyeri, megjelennek a Bartókról szóló első könyvek és broszúrák. Mint ahogyan valamikor Berlinben Busoni jelentette ki a Bartók zenéről, hogy „végre valami egészen új” — úgy ismeri fel most jóformán az egész világ közvéleménye Bartók művészetében ezt a valóban újat.

(Szabolcsi Bence: *Bartók Béla élete*, 1955.)

29. Biharfüreden Kodállal és román barátjával 1918-ban

Ismeretesek a támadások, amelyek a román népdal miatt mindkét oldalról érték. Való, hogy román és egyéb más nyelvű gyűjtései számbelileg meghaladják a magyart. De összehasonlító tanulmányaihoz szüksége volt az anyagra, s az akkori gyűjteményekben nem talált eleget.

(Kodály: *A folklorista Bartók*)

30. Kolozsvárott, 1922-ben

Tanúja voltam, amikor egy Rippl-Rónai kiállításon Bartók a legremekebb magyar dalokat játszotta, s utána kulturális ügyeink legfőbb gondozója, a kultuszminiszter, ezt a kérdést intézte hozzá: „Ugye ezek román nóták voltak?” Bartók szikrázó szemmel csak annyit felelt: nem! — nemzeti istápolónk már sarkon fordult, s ment is.

(Fülep Lajos: *Nemzeti öncélúság. Válasz*, 1934.)

31. Képeslap édesanyjának Erdélyből

Ma, február 24-én itt volt hangversenyem, tegnapelőtt Szászsebesen, 19-én Kolozsváron volt. Mindenütt szép

közönség, és ami a legjobb, jóformán semmit sem fászt egy-egy ilyen koncert. Most lesz még egy hangversenyem újból Kolozsváron 26-án, aztán megyek haza. Sokszor csókol: Béla

32. Fejhallgató segítségével régebbi népzene lejegyzéseit ellenőrzi

Ki a hazafiatlan? Az-e, aki a magyar népzene megismerése körül több mint egy évtized óta fáradságot nem ismer, vagy inkább az, aki ezt a munkát közönyvel, sőt ellenségeskedéssel és hamis vádaskodással fogadja?

(*Bartók válasza Hubay Jenőnek. Szózat, 1920.*)

33. Bartók portré, 1929

Új ritmikájú sárkányölő — mondanám, de ez a szimbólum föltételezi a programos harcot. Bartók öntörvényű konok csillag. Nem készül semmiféle leszámolásra, nem keresi a gátló és gonosz hatalmakat, de találkozik velük, de gyémántfejjel beléjük ütközik mindig.

(*Nagy László: Bartók és a ragadozók*)

34. Portré, 1923-ból

Hát magyartalanok a műveim. Nem bánt már ez sem. De azért a komponáláshoz nincs kedvem. Minek szerzek idegen muzsikát?... Talán egyszer mégis elismerik majd itthon is, hogy magyar zeneszerző vagyok. Bár lehet, hogy akkor már csak voltam.

(*Bartók a Csodálatos mandarinról —
(Temesvári Hírlap 1924.)*)

35. A csodálatos mandarin ősbemutatójának műsora

Köln, a templomok, kolostorok és kápolnák Heinrich Heine megénekelte városa, megérte első valóban nagy opera-botrányát; a percekig tartó pisszegés, füttyülés, dobogás, fújozás, amely még a zeneszerző jelenlététől sem torpant vissza, mindez: sokat mond nekünk.

(*Dr. Hermann Unger: A csodálatos mandarin
kölni bemutatója. — Musikblätter des Anbruch 1926.*)

36. A II. zongoraverseny zongoraszólama

„Hangzavart?” Azt! Ha nekik az,
ami nekünk vigasz,
hogy van, van lelke még
a „nép”-nek, él a „nép”
s hangot ad! Egymásra csikorított
vasnak s kőnek szitok —
változatait bár a zongora
s a torok fölhangolt húrjaira,
ha így adatik csak vallania a
létnek a maga zord igazát,

....

Mert éppen ez a jaj kiált
— mennyi hazugul szép éneken át —
a sorshoz, hogy harmóniát,
rendet, igazit vagy belevész a világ;
belevész a világ, ha nem
a nép szólal újra — fölségesen!

(*Illyés Gyula: Bartók*)

37. Portré

Az én igazi vezéreszmém, amelynek mióta csak mint zeneszerző magamra találtam, tökéletesen tudatában vagyok: a népek testvérré válásának eszméje, a testvérréválás minden háborúság és minden viszály ellenére.

(*Bartók — Octavian Beunak, 1931.*)

38. Portré, 1934

A „Kossuth szimfónia” írója, a nacionalista rosszállással, aggályoskodással nem törődve, amíg e medence politikailag szét nem tört, éppoly tudományos pártatlansággal és érdeklődéssel gyűjtötte a román és tót népdalokat mint a magyart, s vonta le az összehasonlításból eredő tételeket.

(*Németh László: Bartók és a XIX. századi zene*)

39. A Tátrában

Ez a szélesebb kutatói alap meglátszik Bartók eredeti művein is; nem mintha valami tarka rongyszőnyege

lehne a különféle nemzeti színfoltoknak — épp fordítva: zenéjével így mélyebbre szállt a „nemzeti”-nél, oda, ahol a népi, anélkül, hogy jellegét vesztené: a közös emberhez közeledik.

(Németh László: *Bartók és a XIX. századi zene*)

40. Csalán úti dolgozószobájában

Bartóknál a népzene csak érv egy nagyobb pörben, amely végeredményben az egész kor, az újkori civilizáció szorongató formái ellen folyik. Zenéjének magányossága s a mélyéből primitív hangszereiken belebeszülő milliók: a civilizációból kivágyódó lélek hősi vágya, azokkal, akik a civilizációból kimaradtak, a majdani összeolvadásra.

(Németh László: *Bartók és a XIX. századi zene*)

41. Portré

A „Farkasok dala” ez a titáni muzsika a szolgálalkőség korában. De ugyanakkor sajtóan fájdalmas, forró emberiségével lelkünk legmélyére markoló üzenet, melyet egy költőóriás küld nekünk, egy királysas lelkű ember, aki köznapi életünkből kiszakadt az örök szabadság magányára.

(Tóth Aladár a *Cantátáról* — *Pesti Napló*, 1936.)

42. Szervátiusz Jenő: Cantata profana

De hátha ő beszél igazán igazul a mai idők és minden idők mélyéről, kimondva bátran, himnikus pátosszal lelkünk rejtett, elnyomott igazát? Hallgassátok a tomboló tapsokat a karzatról, hol az ifjúság tolong. Ki méri állítani, hogy az emberi szabadság hirdetőjének nincs visszhangja ebben a században?

(Tóth Aladár a *Cantátáról* — *Pesti Napló*, 1936.)

43. Szonatina

„Közös fiatalság közös hitéből született az én misztériumom... úgy szólt Bartóknak, mint ahogy fáradt, tikkadtt vándorok közül az egyik nótára gyűjt, hogy énekelni készítse a másikat is, a fáradtabbat... És sike-

rült beugratnom. Bartók is rázendített, de olyan ének-
léssel, mihez fogható Beethoven óta nem szólott Euró-
pában.”

(Balázs Béla Bartókról, 1922.)

44. Szabadban

Bánatomat sérti, ki léha vigaszt
húz a fülembe;
anyánk a halott — a búcsúzó ne
operett zengje;
hazák vesztek el — ki meri siratni
verkli-futamokkal?
Van-e remény még emberi fajunkban? —
ha ez a gond s némán küzd már az ész,
te szólalj,
szigorú, szilaj, „agresszív” nagy zenész,
hogy — mégis! — okunk van
remélni s élni!

(Illyés Gyula: Bartók)

45. A „Zene” szerzője — Portré

Bartók „Zené”-je, ez a gyönyörű muzsikuspálya csú-
csán alkotott mű, erőt ad minden művésznek. Mert azt
érzékelteni, hogy rajta keresztül az őserő megérinthető.
Csodálatos, mert tiszta alkotás, s mint ilyen: vállalja
minden teremtés kétes terheit is. Nem könnyű feladat
egy világot a világban újjáteremteni.

(*La Nouvelle Revue Francaise*, 1938.
Pierre Jean Jouve a Zenéről.)

46. Írók, művészek, tudósok deklarációja a Pesti Naplóban, 1938

Kezdetől fogva gyűlölettel és megvetéssel fordul a fa-
sizmus ellen. Évek óta aggódva tájékozódik az emigrá-
ció lehetőségei felől is, mert — mint 1938-ban írja —
„az a közvetlen veszély forog fenn, hogy Magyarország
is megadja magát ennek a rabló és gyilkos rendszer-
nek.”

(Szabolcsi Bence: Bartók Béla élete, 1955.)

47. 1939-ben

Tulajdonképpen az lenne a kötelességem, hogy kívándoroljak, ameddig még lehet. De még a legkedvezőbb esetben is — óriási nehézséget és lelki gyötrődést jelentene számomra valamilyen idegen országban a mindennapi kenyér megszerzése.

(Müller Widmann asszonynak, 1938.)

48. Hangverseny New Yorkban, 1940

A Cantata profana óta rendkívüli erővel él benne: tiltakozni! menekülni! ki a szabadba! Csak azt nem tudja még, merre, hová? A második világháború kitörése döntő lökést ad elhatározásának, 1940 tavaszán „tájékozódni” jár az Egyesült Államokban, s ugyanez év őszén, nehéz és fájdalmas búcsúvétel után elhagyja hazáját, örökre.

(Szabolcsi Bence: *Bartók Béla élete*, 1955.)

49. Az „Escalibur” fedélzetén

Milyen széles az Óceán
annak, ki hazagondol —

s a rossz hír számára mily rövid az út.

S százszor jajabb annak, ki már-már gondolkodni se tud
a gondtól.

Jaj neked, hús-vér idegen!

Szerves gép itt az ember —

próbáld szeretni — hisz mégis az a dolgod —
nem kilóra mért szerelemmel.

(Szilágyi Domokos: *Bartók Amerikában*)

50. A Columbia egyetem díszdoktora

S ami Amerikában vár rá, éppenséggel nem könnyű: életének legkeményebb próbatétele. Hangversenyei nem járnak a várt sikerrel, tudományos munkáját a Columbia egyetemen állandó bizonytalanság érzésével végzi, s bár az egyetem ünnepélyes külsőségek között avatja doktorává (1940 novemberében), sem tudományos, sem művészi elhelyezkedése nem méltó szellemi rangjához.

(Szabolcsi Bence: *Bartók Béla élete*, 1955.)

51. Rivertonban 1941-ben

Hova vetemedtél
hova vetemedtél
szívárvány havasról
szívárvány havasról
tűzre te vettettél
hamuvá vedlettél
mint jó Ráduj Péter
szöme menyecskéje
románul Marinka
magyarul Margitka

(Szilágyi Domokos: Bartók Amerikában)

52. Bartók utolsó lakóhelye New Yorkban

Haza kéne utaznunk, akármiféle is a helyzet odaát. Ennek a hazamenetelnek — magasabb szempontból — ugyan ne örüljön senki, mert nem sok haszna lesz belőle senkinek sem. Az értelme: ha már mindenütt rossz, akkor inkább otthon van az ember.

(ifj. Bartók Bélának, 1941.)

53. A Zenekari Concerto műsora

Zeneszerzői pályafutásom úgyszólván befejeződött: műveimnek kvázi bojkottálása a vezető zenekarok részéről tovább folyik, sem régi, sem új műveket nem játszanak. Ez nagy szégyen — természetesen nem nekem.

(Wilhelmine Creele-nek Seattle-be, 1942.)

54. Az első amerikai hónap koncertjeiből

Estélyiben — frakkban
Urak-Hölgyek, — hölgyek-urak,
zongoraszónál szebb
zongorafödélen a lakk,
gyémántbolygók keringenek,
csiribirivalcer —
— pucér füleknek szól,
veszett ez a hangszer!

(Szilágyi Domokos: Bartók Amerikában)

55. Feleségével, Pásztory Dittával New Yorkban

1943-tól kezdve helyzete láthatóan javul... Anyagi gondjai megszűnnek, Bartókot a zeneszerzőt egyszeriben újra „felfedezik”. És szerencsére, mint tudjuk, nem egészen későn: a szóló hegedűszonáta és a Concerto még elkészül, és Bartók kialakuló életének utolsó diadala lehet e két mű bemutatása.

(*Szabolcsi Bence: Bartók Béla élete, 1955.*)

56. Portré

Csupán szemei — ezek a fantasztikus módon mindenén áthatoló szemek — fedték fel igazi valóját. Ezek árulták el lelkének lángoló tüzét, míg egyre emésztődő teste féltékenyen takarékoskodott minden cseppnyi erejével, a legfontosabb célok számára tartogatva azt.

(*Yehudi Menuhin: Bartók az én szememmel, 1953.*)

57. Bartók Béla és Pásztory Ditta kézzongorás hangversenye

1945. szeptember 26-án Bartók Béla meghal a New York-i West Side Hospitalban, mielőtt 65. életévét betölthette volna.

(*Szabolcsi Bence: Bartók Béla élete, 1955.*)

58. New York-i látkép

Távol a gyűlölet, a szeretet is távol —
akad-e, ki a sohatöbbéig kísér
a West Side Hospitalból?
Egy fájdalom sem mérhető mással —
megértik-e, mennyire megérte
kimondani az óriás keserűséget úgy,
hogy a legtörpébb is értse?!

(*Szilágyi Domokos: Bartók Amerikában*)

59. Bartók New York-i sírja

Elment. Boldogok, akik segíthettek neki a védekezésül maga köré vont drótsövény lebontásában. Az ittmar-

dottak dolga, hogy megnyissák az utat művei előtt, hadd jussanak ezek a művek oda, ahova szánva voltak: az emberek szívébe.

(Kodály Zoltán: *Bartók Béla az ember*, 1946.)

60. A Tüysüz hegyen

Dolgozz, jó orvos, ki nem andalítasz;
ki muzsikád ujjaival
tapintva lelkünk, mind oda tapintasz,
ahol a baj
s beh különös, beh üdvös írt adsz
azzal, hogy a jaj siralmát,
ami fakadna belőlünk
de nem fakadhat, mihelyettünk
kik szív-némaságra születünk
kizenged ideged húrjaival.

(*Illyés Gyula: Bartók*)

A leica és a hangosított változat kép- és szöveganyaga megegyezik. A hangosított változatot egy perc tíz másodperces részlet vezeti be Bartók Béla Magyar Parasztdalok c. művéből. A film végén egy perc harmincöt másodperces részlet hangzik el Bartók Táncszvitjéből.

A zenei részletek a Hungaroton SLPX—11319 sz. lemezéről, a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarának előadásában hangzanak el.

A film szövegét elmondja: Kozák András